

СУЧАСНИЙ СТАН ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

А. Ю. Парфіненко,

кандидат історичних наук, доцент

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

У пропонованій публікації досліджено сучасний стан розвитку туристичної політики України. Висвітлено особливості її інституційного та нормативно-правового забезпечення. З'ясовано ключові напрямки та стратегічні цільові пріоритети, виявлено проблеми і перспективи розвитку, у тому числі в контексті підготовки до «Євро-2012», у сфері промоційно-маркетингової політики та міжнародних відносин.

Ключові слова: туристична політика України; інституційне забезпечення туристичної політики; стратегічні пріоритети туристичної політики.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ПРИОРИТЕТЫ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ

В предлагаемой публикации исследовано современное состояние развития туристической политики Украины. Освещены особенности ее институционального и нормативно-правового обеспечения. Выявлены ключевые направления и стратегические целевые приоритеты, выявлены проблемы и перспективы развития, в том числе в контексте подготовки к «Евро-2012», в сфере промоционно-маркетинговой политики и международных отношений.

Ключевые слова: туристическая политика Украины; институциональное обеспечение туристической политики; стратегические приоритеты туристической политики.

THE CURRENT STATE AND STRATEGIC PRIORITIES OF TOURISM DEVELOPMENT POLICY IN UKRAINE

This article examines the current state of tourism development policy in Ukraine and highlights the peculiarities of its institutional and regulatory support. The author figures out key directions and target strategic priorities, determines the problems and perspectives of its development, within the framework of Euro-2012, in the field of promotional marketing and international relations.

Key words: tourism policy in Ukraine; institutional support for tourism policy; strategic priorities of tourism policy.

Постановка проблеми. Збільшення ролі туризму у світовому господарстві, розширення просторових меж туристичного ринку, зміни в його структурі обумовлюють неабияке загострення конкуренції серед держав за світові туристичні потоки. Уряди багатьох країн вдаються до інтенсифікації розвитку туристичної сфери через розробку програм підтримки, створення умов для інвестування, реалізацію маркетингових заходів, спрямованих на просування території у світовий ринок подорожей.

Кожна держава провадить власну туристичну політику, виходячи з особливостей ресурсного потенціалу країни, особливостей соціально-економічного розвитку, міжнародних вимог та управлінського досвіду в цій сфері¹.

Повною мірою вищесказане стосується й України, яка останнім часом активно заявляє про себе як про туристичну дестинацію. Це виявляєть-

ся як у збільшенні кількості іноземців, які відвідують Україну (рис. 1), збереженні позитивної тенденції переважання в'їзного туристичного потоку над виїзним (рис. 2), так і у бурхливому розвитку туристичної інфраструктури, зокрема засобів розміщення, пересування, шляхів сполучення, об'єктів харчуван-

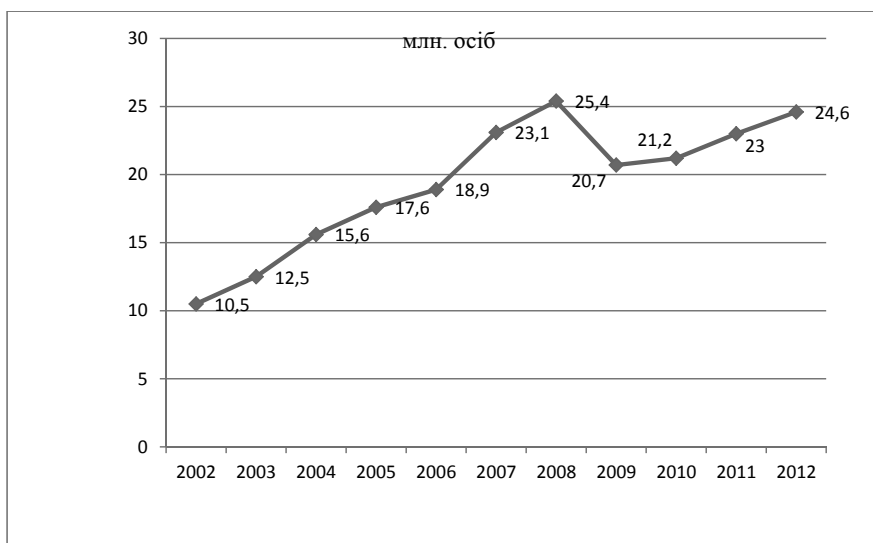

Рис. 1. Динаміка потоку іноземних туристів, які відвідали Україну
Розроблено автором за матеріалами : [29]

¹ Теоретичні основи формування і реалізації туристичної політики держави було висвітлено автором у попередньому випуску даного видання, див.: [19].

ня, рекреаційного, спортивно-оздоровчого, розважального, дозвілєвого та іншого призначення. Зважаючи на це, узагальнення сучасного стану розвитку туристичної політики України, виявлення проблем і перспектив її розвитку, має як важливе науково-теоретичне значення, так і суто практичне спрямування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальні проблеми організації та розвитку туристичної сфери України неодноразово висвітлювалися у працях вітчизняних науковців. Серед найбільш авторитетних досліджень варто назвати праці Н. Антонюк, М. Борушак, А. Голікова, В. Євдокименка, О. Любіцевої, М. Мальської, І. Писаревського, І. Смирнова, Т. Сокол, Т. Ткаченко, І. Школи, В. Федорченка та ін.

Значний науковий доробок становлять праці, присвячені проблемам державного управління туристичною галуззю України. Це публікації М. Біль, В. Бирковича, Є. Козловського, О. Музиченко-Козловської, С. Панченко, Ю. Мігущенко та ін.

На цьому тлі значно менше уваги приділено висвітленню особливостей здійснення туристичної політики України. Це праці: Н. Василюхи

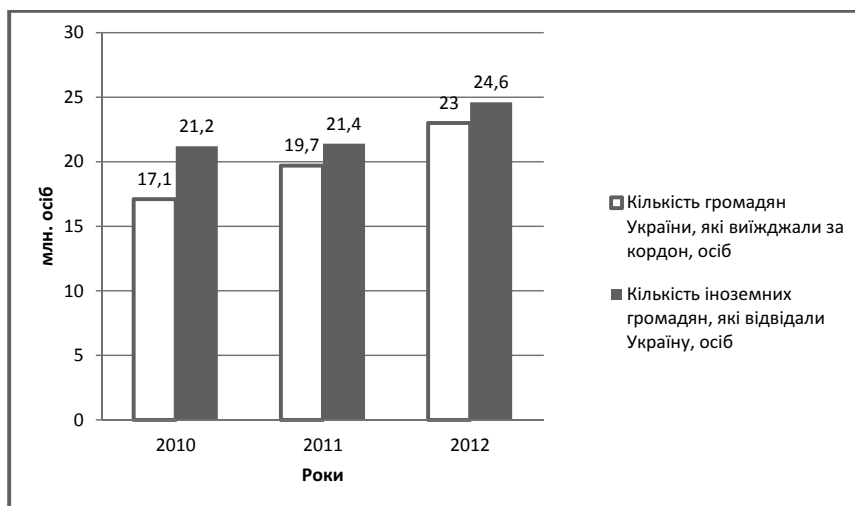

Рис. 2. Порівняльна динаміка в'їзного та виїзного турпотоку в Україні
Розроблено автором за матеріалами : [29]

[6], В. Друк [10], А. Іляшенко [13], О. Килина [16], Г. Михайліченко [18] та ін.

Низка аспектів формування і реалізації туристичної політики держави, передусім зарубіжних країн, знайшли відображення у колективній монографії науковців Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна [21]. Не зважаючи на це, динамічні зміни у розвитку туристичної сфери України, яка сьогодні активно модернізується, потребують додаткового наукового осмислення.

Метою пропонованої публікації є узагальнення сучасного стану розвитку туристичної політики в Україні, зокрема висвітлення її інституційного та нормативно-правового забезпечення, з'ясування ключових напрямків та стратегічних цільових пріоритетів, виявлення проблем і перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу. Інституційне забезпечення та шляхи реалізації туристичної політики. Ефективність туристичної політики багато в чому залежить від інституцій, які відповідають за її реалізацію. Останні два десятиліття відзначаються частою реорганізацією центральних органів виконавчої влади, відповідальних за туризм (рис. 3).

Сьогодні реалізацією державної політики в галузі туризму безпосередньо займається Державне агентство України з туризму та курортів. Діяльність Держтуризмкурорту спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Віце-прем'єр-міністра України — Міністра інфраструктури України.

Державне агентство України з туризму та курортів прийшло на зміну державній службі туризму і курортів

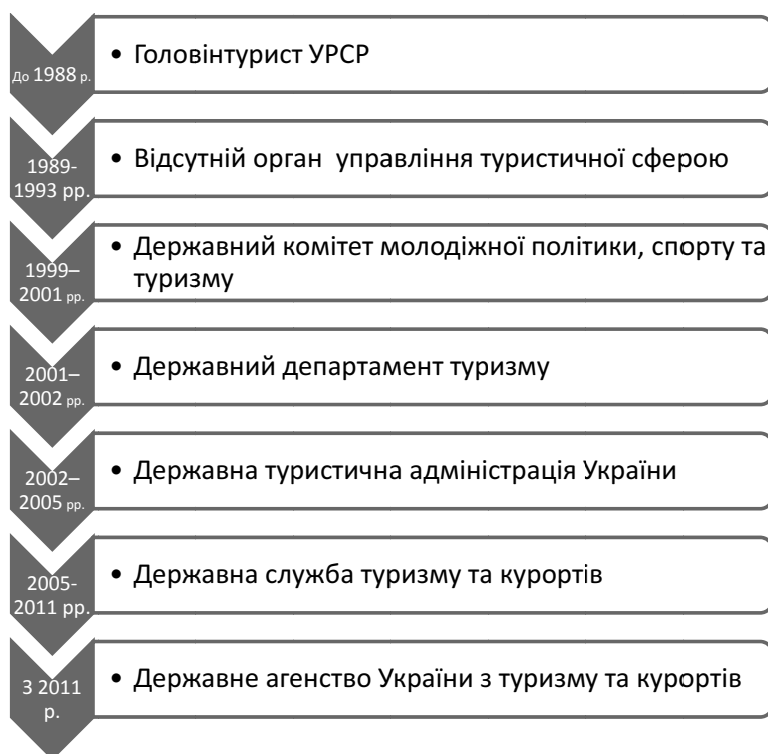

Рис. 3. Етапи реорганізації органів державного управління в туристичній сфері України
Розроблено автором

України, яка існувала з 2005 р. у складі Міністерства культури і туризму.

Як визначено в Законі України «Про туризм», реалізація державної політики в галузі туризму здійснюється шляхом:

- визначення і реалізації основних напрямів державної політики в галузі туризму, пріоритетних напрямів розвитку туризму;
- визначення порядку класифікації та оцінки туристичних ресурсів України, їх використання та охорони;
- спрямування бюджетних коштів на розробку і реалізацію програм розвитку туризму;
- визначення основ безпеки туризму;
- нормативного регулювання відносин у галузі туризму (туристичного, готельного, екскурсійного та інших видів обслуговування громадян);
- ліцензування в галузі туризму, стандартизації і сертифікації туристичних послуг, визначення кваліфікаційних вимог до посад фахівців туристичного супроводу, видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу;
- встановлення системи статистичного обліку і звітності в галузі туризму та курортно-рекреаційного комплексу;
- організації і здійснення державного контролю за дотриманням законодавства в галузі туризму;
- визначення пріоритетних напрямів і координації наукових досліджень та підготовки кадрів у галузі туризму;
- участі в розробці та реалізації міжнародних програм з розвитку туризму [1].

Для ефективної реалізації державної політики у сфері туризму і курортів Держтуризмкурортом було створено консультативно-дорадчі органи, а саме: Раду представників регіонів сфери туризму і курортів, Раду туристичних міст України, Науково-технічну Раду, Громадську Раду. Схематичне зображення інституційного забезпечення формування і реалізації туристичної політики в Україні представлено на рис. 4.

Адміністрація Держтуризмкурорту продовжує працювати над зміцненням власних інституційних можливостей, активно застосовуючи міжнародний досвід розвитку туристичної сфери. Так, з вересня по грудень 2012 р. в Україні за організаційної та фінансової підтримки Європейської Комісії працювала група міжнародних експертів для реалізації проекту підтримки діяльності Держтуризмкурорту.

Останнім часом в Україні спостерігається тенденція до активізації державно-приватного партнерства в сфері туризму. Бізнесові кола через громадські та професійні організації усе частіше виступають з окремими ініціативами та проектами щодо розвитку туризму в нашій країні.

Серед найактивніших організацій, які долучаються до вирішення основних завдань державної туристичної політики та сприяють забезпеченню захисту прав суб'єктів туристичної діяльності та туристів, варто назвати **Асоціацію лідерів турбізнесу України (АЛТУ)**, Всеукраїнську громадську організацію «Туристична Асоціація України», Спілку сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, Всеукраїнську федерацію роботодавців в сфері туризму України.

Так, АЛТУ було ініційовано першу недержавну програму захисту прав споживачів туристичних послуг «Знак Якості АЛТУ», спрямовану на покращення якості обслуговування туристів. У межах зазначеної програми здійснюється добровільна перевірка туристичних агентів на відповідність правилам ділової практики, встановлених Асоціацією. Зокрема, здійснюється паспортизація приміщень, призначених для обслуговування споживачів туристичного продукту, оцінка кваліфікації персоналу шляхом дистанційного тестування. Турагенти, які відповідають вимогам «Знаку якості», вносяться до реєстру Асоціації розміщеному на її офіційному сайті <www.altu.com.ua> та отримують право використовувати зображення «Знаку Якості АЛТУ» з індивідуальним номером [30].

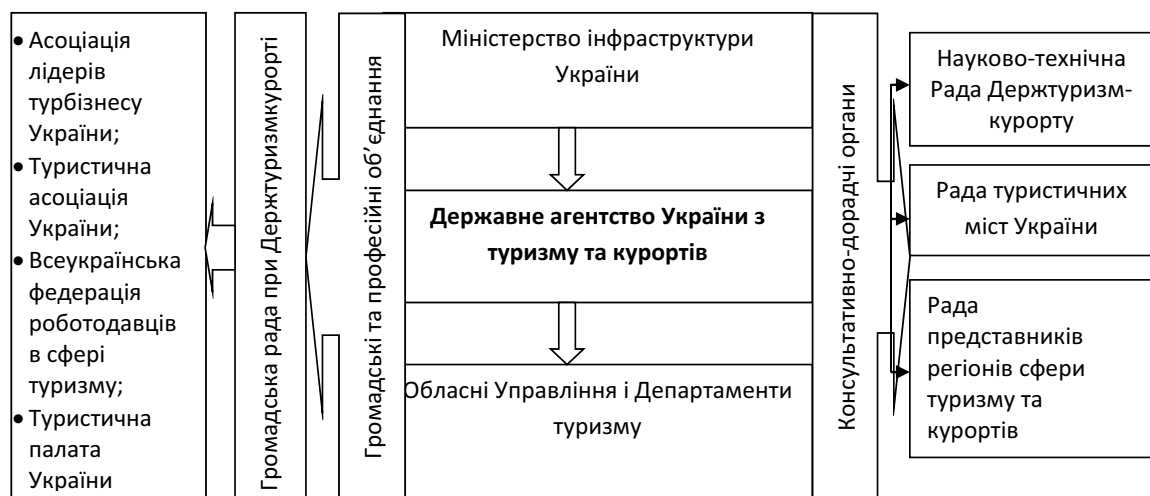

Рис. 4. Інституційне забезпечення формування та реалізації туристичної політики в Україні
Розроблено автором

Цей проект є особливо своєчасним в контексті скасування ліцензування турагентської діяльності у 2010 р., коли кількість турагентів істотно зростає, а професійний досвід нових учасників ринку потребує суттєвого вдосконалення. Нагадаємо, що 17. 11. 2010 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності», яким скасовано ліцензування турагентської діяльності тобто ліцензуванню підлягає лише туроператорська діяльність [15].

Нові ліцензійні умови мають обмежувати туристичних агентств у їх можливості відправляти українських туристів за кордон, а натомість популяризувати відпочинок в Україні. Річна ліцензія повинна мати квоту – певну кількість, які можуть виїхати за умови, що агентство минулого року надало послуг з внутрішнього і в'їзного туризму у відповідному обсязі.

Серед інших проектів АЛТУ слід відзначити проведення міжнародної туристичної виставки «Національний туристичний форум» <<http://ntf.ua>> (започатковано у 2008 р. як Український туристичний форум), що поєднує виставку з діловою програмою, майстер-класами та семінарами і проводиться двічі на рік. Також АЛТУ у 2009 р. розроблено «Проект підтримки розвитку внутрішнього і в'їзного туризму в Україні», мета якого полягає у сприяттві формуванню і популяризації мережі національних туристичних маршрутів. Фінансування заходів у межах проекту здійснюється з відрахувань із кожного туру, реалізованого туроператорами-членами АЛТУ та іншими туроператорами України. У 2009 р. відбулося обговорення і впровадження «Кодексу усталеної ділової практики і правил професійної етики суб'єктів туристичної діяльності» [30].

Активною діяльністю відзначається робота Всеукраїнської громадської організації «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму» <<http://www.greentour.com.ua/ukrainian>>, яка працює з 1996 р. У 2008 р. Правлінням Спілки було започатковано програму добровільної категоризації у сфері сільського зеленого туризму «Українська гостинна садиба», основною метою якої стали: розвиток різних форм поселення у сільських садибах, підвищення якості комплексного обслуговування туристів, надання послуг розміщення та сприяння розвитку сільських територій в Україні. Також для збереження екології навколишнього природного середовища розроблена система екологічного маркування садиб (екологічної сертифікації) в Україні під назвою «Зелена садиба», яка стала членом Європейської федерації сільського та фермерського туризму EUROGITES [26].

В цілому, за останні роки в Україні активізували діяльність сотні громадських і професійних туристичних об'єднань, які сприяють розвитку національного ринку туристичних послуг. Серед них: Асоціація підприємців сфери гостинності Криму, Асоціація розвитку автотуризму, кемпінгу та кара-

ванінгу, Асоціація готельних об'єднань та готелів міст України, Благодійна організація «Фонд розвитку музейного та інформаційного простору», Асоціація туроператорів Криму і Севастополя, Громадська організація «Асоціація розвитку внутрішнього туризму», Всеукраїнська асоціація туристичних операторів, Федерація спортивного туризму України, Асоціація працівників навчальних закладів України туристського і готельного профілю, Українська асоціація туристичних агентств, Асоціація журналістів «Туристичний прес-клуб України», Всеукраїнська організація «Туристична палата України», Всеукраїнська молодіжна хостел-асоціація та ін.

Правове забезпечення та основні пріоритети державної туристичної політики. Основним документом, який формує нормативно-правове підґрунтя розвитку туристичної сфери та визначає пріоритетні напрямки реалізації туристичної політики держави є: Закони України «Про внесення змін до Закону України "Про туризм"». Згідно зі ст. 6 зазначеного Закону, основними пріоритетними напрямами державної політики в галузі туризму є:

- удосконалення правових засад регулювання відносин у галузі туризму;
- забезпечення становлення туризму як високо-рентабельної галузі економіки України, заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії туризму, створення нових робочих місць;
- розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, сільського, екологічного (зеленого) туризму;
- розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку;
- створення сприятливих для розвитку туризму умов шляхом спрощення та гармонізації податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів регулювання;
- забезпечення доступності туризму та екскурсійних відвідувань для дітей, молоді, людей похилого віку, інвалідів та малозабезпечених громадян шляхом запровадження пільг щодо цих категорій осіб [1].

Пріоритети туристичної політики України знайшли відображення у постанові Кабміну від 1 серпня 2013 р. «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів до 2022 року». Розробка та затвердження такої цільової програми має для туристичної сфери України неабияке важливе значення, оскільки передбачає безпосереднє фінансування усіх заходів «Програми».

Метою зазначеної «Програми» визначено збільшення потоку туристів в Україну, забезпечення конкурентоспроможності туристичної сфери та збільшення грошових надходжень від туристичної діяльності. Концепція визначає низку пріоритетних напрямків, зокрема:

- забезпечення дерегуляції туристичної діяльності та створення умов для державно-приватного партнерства;

– пріоритетний розвиток Карпатського регіону, Приазов'я, Чорноморського узбережжя;

– забезпечення раціонального використання територій курортів, удосконалення санаторно-курортного обслуговування і діяльності санаторно-курортних і оздоровчих закладів;

– забезпечення конкурентоспроможності національного туристичного продукту та вітчизняних суб'єктів туристичної діяльності на міжнародному туристичному ринку;

– створення умов для залучення інвестицій у розбудову туристичної інфраструктури;

– поширення інформації про Україну та її туристичні можливості, формування позитивного іміджу держави на міжнародному туристичному ринку;

– удосконалення системи статистичної звітності у сфері туризму та курортів;

– активізацію розвитку пріоритетних видів внутрішнього туризму;

– забезпечення інфраструктурного та інформаційного доступу до найважливіших об'єктів;

– стандартизацію туристичних послуг і об'єктів на основі міжнародного досвіду;

– створення та впровадження державних кадастрів природних територій курортів та природних лікувальних ресурсів;

– підвищення рівня безпеки туристів;

– удосконалення існуючої системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів сфери туризму;

– забезпечення доступності туристичних послуг для осіб з інвалідністю, у тому числі з вадами зору, слуху і порушеннями опорно-рухового апарату, та інших, пов'язаних з інвалідністю, груп населення [2].

Передбачається, що реалізація програмних заходів дозволить до 2022 р. збільшити кількість іноземних гостей в Україну до 50 млн осіб та створити додаткові робочі місця, збільшивши їх до 100 тис. [30].

Набутий досвід проведення міжнародних спортивних змагань (передусім «Євро-2012»), став підставою для реалізації нових амбітних проектів у цій сфері. Серед конкретних пріоритетних проектів, які вже реалізуються в Україні і здатні вплинути на розвиток туристичної сфери, варто назвати фінальний турнір Чемпіонату Європи з баскетболу 2015 р. та підготовку до участі в конкурсі Міжнародного олімпійського комітету на здобуття права на проведення в Україні у 2022 р. зимових Олімпійських та Паралімпійських ігор.

Туристична політика в контексті «Євро-2012». Проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу стало важливим чинником модернізації не тільки спортивної інфраструктури, а й транспортної, готельної, туристичної та ін. Згідно з Державною програмою з підготовки та проведення «Євро-2012», сумарні витрати за період 2008 – 2012 рр. були заплановані в обсязі 105 млрд грн (близько 13 млрд дол.), що відповідає 8 % обсягу номінального

ВВП 2011 р. та 11 % ВВП 2008 р. [11]. Цільові інвестиції у будівництво та розвиток об'єктів інфраструктури забезпечили істотний позитивний вплив на розвиток туристичної сфери приймаючих Євро-2012 (Київська, Донецька, Львівська та Харківська області) та суміжних з ними областей України. Зокрема, Закарпатської, Волинської, Тернопільської, Рівненської, Житомирської, Сумської, Полтавської, Запорізької, Дніпропетровської, Черкаської, Одеської областей.

Підготовкою туристичної інфраструктури України до «Євро-2012» займався спеціально створене Національне агентство з питань підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012-го року з футболу як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом.

У ході підготовки до Євро-2012 в Україні було модернізовано транспортну інфраструктуру (дороги, аеропорти, громадський транспорт). На особливу увагу заслуговує реконструкція і будівництво нових терміналів та злітних смуг в міжнародних аеропортах Києва, Донецька, Львова та Харкова. Це дозволило розширити пропускні спроможності і збільшити пасажиропотік в аеропортах.

Значні інвестиції були спрямовані у розвиток спортивної інфраструктури (стадіони, тренувальні бази). Зокрема, відбулася реконструкція стадіонів НСК «Олімпійський» у Києві, «Донбас Арена» у Донецьку, «Металіст» у Харкові та будівництво нового стадіону «Арена Львів» у Львові.

Експерти відзначають позитивний вплив підготовки до Євро-2012 в Україні у сфері готельного господарства та його інфраструктури. Так, на ринок України вийшли всесвітньо відомі готельні мережі (Sheraton, Hilton, Ibis, Reikartz, Ramada Worldwide, Radisson, Inter-Continental, Hyatt International, Marriott International, Accor Group, Magic Life, Rixos, Kempinski Hotels&Resorts, Fairmont Raffles Hotels International, Continent Hotels & Resort, Park Inn, Orbis, Rival Hotels, Comfort Green Hotels Holiday Inn), поживалися українські готельєри, активувався хостелний рух [11].

У цілому, за час підготовки до Євро-2012 в Україні було збудовано і реконструйовано близько 130 готелів. У Києві відкрилися міжнародні готельні бренди – Hilton, Sheraton, Fairmont Grand Hotel. У Харкові, де з'явилося в цілому близько 50 нових готелів, було відкрито сучасний п'ятизірковий готель «Kharkiv Palace» у будівництво якого інвестовано 126 млн дол.

Один із основних елементів національних туристичних стратегій в контексті «Євро-2012» – організація роботи туристично-інформаційних центрів (ТІЦ), адже такі структури можуть в короткі терміни надати туристам практично будь-яку travel-інформацію, включаючи наявність місць на найбільш популярні екскурсії, розклад руху транспорту тощо. Напередодні «Євро-2012» ТІЦ були створені у всіх областях України. Втім, їх кількість і напрямки діяльності залишаються не визначеними. Здебільшого

ТІЦ створюються за рахунок місцевих бюджетів в різних містах України.

Важливими напрямками вдосконалення розвитку ТІЦ є створення єдиної загальнонаціональної мережі туристично-інформаційних центрів, прийняття науково-обґрунтованої концепції організації та розміщення ТІЦ по території України з визначенням їх оптимальних організаційно-правових форм, окресленням першочергових завдань їх функціонування, фінансуванням діяльності [7; 12, с. 34 – 35].

Не зважаючи на певні недоліки в організації проведення «Євро-2012», експерти ЮНВТО, міжнародних та закордонних організацій відзначають успішне проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу, що зміцнило позитивний імідж України як туристичної країни та спричинило значне зростання популярності України як туристичного напрямку² [14]. Про позитивний вплив «Євро-2012» на розвиток вітчизняної сфери туризму свідчить і позитивна динаміка у рейтингу конкурентоспроможності країн у сфері подорожей та туризму (рис. 5). Зокрема, як Україна, так і Польща, які разом приймали євробіг, у 2012 р. покращили свої позиції в згаданому рейтингу на 9 і 7 позицій, відповідно, порівняно з 2010 р., посівши 76 (Україна) і 42 (Польща) місця.

Промоційно-маркетингова політика. Важливим чинником, що вплинув на формування позитивного туристичного іміджу України, стало, як відомо, проведення «Євро-2012». Так, у складі Національної агенції з підготовки «Євро-2012» було створено Центр комунікацій «Україна-Всесвіт», який виконував функції координатора дій українських організацій, що здійснюють промокомпанію України за кордоном, та відповідав за дієвість промоційно-маркетингової політики України до «Євро-2012».

Вже у 2010 р. Центр «Україна-Всесвіт» провів одну з перших промокомпаній, присвячених Євро-2012 – «Switch on Ukraine» (Увімкни Україну) з демонстрацією відповідного проморолика на декількох міжнародних телеканалах. Протягом 2011–2012 рр. Центр провів наступну промокомпанію «High time to see Ukrainian» (Найвищий час побачити Україну), кошторис якої досяг 99 млн грн. У межах цієї промокомпанії на каналі Euronews були розміщені чотири однохвилинних ролики «Ukrainian life» (Українське життя), які розповідають про життя приймаючих «Євро-2012» міст – Києва, Львова, Донецька та Харкова. Також були виготовлені реклам-

ні ролики «High time to see Ukrainian» (Найвищий час побачити Україну), які в ефірі міжнародних телеканалів демонстрували 8,5 тис. раз [20, с. 99].

Роботою з розповсюдження англійської інформації про Україну за кордоном займається також Департамент інформаційної політики Міністерства закордонних справ (МЗС). У переліку заходів, реалізованих МЗС для приваблення іноземних туристів у 2012 р., був запуск веб-сайту <ukraine-digest.com> в структурі інтернет-сторінки МЗС і забезпечення закордонних дипломатичних установ презентаційними іміджевими матеріалами.

Важливим інструментом просування туристичних можливостей України за кордоном є створені напередодні «Євро-2012» інтерактивні путівники – національний Інтернет портал <Visittoukraine.com>, який представляє Україну як туристичний і діловий напрямок, та <ua-traveling.com>, який надає якісну туристичну інформацію англійською, німецькою, французькою та арабською мовами.

Важливою запорукою виходу України на міжнародні туристичні ринки є розробка власного широковідомого туристичного бренду. Нині такий проєкт реалізується Державним агентством України

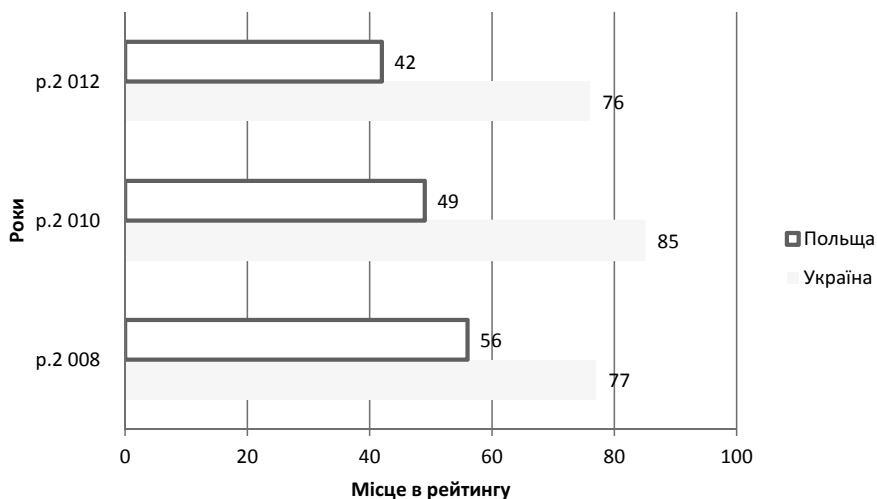

Рис. 5. Порівняльний аналіз динаміки індексу конкурентоспроможності в сфері туризму та подорожей України та Польщі до та після проведення «Євро-2012». Розроблено автором за матеріалами: [27]

зу туризму та курортів за фінансової підтримки німецької агенції GIZ. Публічна презентація туристичного бренду України відбулася у жовтні 2013 р. у межах роботи II-го Київського міжнародного туристичного форуму. Нині концепція та графічне рішення проєкту проходять експертне обговорення, триває широка дискусія у соцмережах <<https://www.facebook.com/BrandTourismUkraine>>.

Туристична політика у сфері міжнародних відносин. Діяльність Державного агентства України з туризму і курортів у сфері міжнародних відносин здійснюється за такими основними напрямками:

¹ За версією телеканалу CNN, оприлюднившого рейтинг найпривабливіших місць для туризму в 2012 р., Україна посіла третє місце.

– розвиток договірно-правової бази міжнародного туристичного співробітництва, укладання та виконання міжурядових і міжвідомчих угод про співробітництво в галузі туризму, інших міжнародних договірних актів, протоколів, періодичних планів і перспективних програм розширення міжнародної туристичної співпраці;

– розвиток інституційних зв'язків на двосторонньому рівні в рамках відповідних органів (міжурядові комісії, міжвідомчі робочі групи по туризму тощо) та багатосторонньому рівні в межах міжнародних туристичних організацій, зокрема забезпечення Дійсного членства України у ЮНВТО, у складі Ради по туризму США, робочих груп по туризму Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), Центральноєвропейської ініціативи (ЦЄІ), Процесу Дунайського співробітництва, а також виконання євроінтеграційних завдань у сфері туризму;

– організація міжнародних заходів в Україні та за кордоном інституціонального, науково-практичного та інформаційно-рекламного характеру (зустрічі, засідання, візити, семінари, виставки та інші).

Особлива увага приділяється забезпеченню Дійсного членства України у Всесвітній туристичній організації (ЮНВТО), участі у роботі статутних органів ЮНВТО – Генеральної асамблеї, Виконавчої ради (до 2003 р. Україна входила до складу цього керівного органу ЮНВТО) та Регіональної комісії для Європи, інших заходах Організації – всесвітніх туристичних саммітах, форумах, конгресах, засіданнях, семінарах, конференціях, практикумах, виставках, що відбувалися в країнах світу та були проведені в Україні, а також сплати щорічних членських внесків до бюджету ЮНВТО.

Україна є учасником міжнародного проекту ЮНВТО-ЮНЕСКО «Туризм по Великому Шовковому шляху» та здійснює його всебічну підтримку.

Багатостороннє співробітництво розвивається у форматі Ради по туризму Співдружності Незалежних Держав (СНД) – Україна очолювала Раду в період з 1993 р. по 1996 р. і з 2000 р. по 2005 р.

Співробітництво України з ЄС у сфері туризму розвивається у межах Європейської туристичної комісії (ЄТК), членом якої наша країна стала з 2005 р. Членство у ЄТК для нашої держави має стратегічне значення з огляду на можливості використання механізмів ЄС, у тому числі фінансових, для підвищення ефективності національної туристичної галузі, просування українського турпродукту на європейському ринку, впливу на туристичні потоки з точки зору їх спрямування на розвиток в'їзного туризму в Україну, зміцнення авторитету нашої держави серед європейської спільноти, реалізації євроінтеграційного курсу.

Нині серед пріоритетних напрямків співробітництва України з ЄС в туристичній сфері є:

– гармонізація законодавства в галузі туризму з директивами та іншими актами ЄС;

– лібералізації прикордонних і митних формальностей для туристів, які здійснюють подорожі між Україною та державами-членами ЄС, що є для України генеруючими туристичними ринками;

– приведення якості туристичних послуг до міжнародних стандартів, гармонізації системи стандартизації та сертифікації підприємств туристичної та курортної сфери, що надають послуги розміщення та харчування в Україні, з нормами ЄС;

– залучення фінансової та технічної допомоги з боку ЄС у туристичну та курортну галузі України щодо реалізації пріоритетних проектів розвитку туризму, в тому числі на регіональному рівні, у галузі сільського зеленого туризму, малого та середнього туристичного бізнесу, транскордонного співробітництва, розбудови інфраструктури туризму впродовж транспортних коридорів, а також популяризації позитивного туристичного іміджу України на європейському ринку [14].

Нині Україна має статус країни-координатора Робочої групи ОЧЕС зі співробітництва в галузі туризму на період до 30 червня 2015 р. На засіданні робочої групи зі співробітництва в галузі туризму, яке відбулося у жовтні 2013 р. в Києві, Україна виступила з ініціативою розвитку круїзного туризму в акваторії Чорного моря. Міністри туризму держав-членів ОЧЕС домовились просувати Чорноморський регіон як один з провідних туристичних напрямків світу. Зокрема, спільно просувати існуючі та нові туристичні продукти. Одним із шляхів реалізації домовленості буде розробка спільної маркетингової стратегії. Особливе значення матимуть проекти і програми у галузі морських, зимових видів спорту, здоров'я, СПА, оздоровчого і ділового туризму, а також просування культурного туризму в регіоні Чорного моря [30].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Спираючись на вищесказане, можна підсумувати, що Україна чимраз активніше заявляє про себе як про туристичну державу, яка прагне брати участь у міжнародній конкуренції за світові туристичні потоки. Про це свідчить зростаюча маркетингова активність, спрямована на просування вітчизняного туристичного продукту, продуктивна співпраця України з ЮНВТО, спрощення візових формальностей (право безвізового в'їзду на територію України мають мешканці понад 60 держав світу) тощо.

Водночас, туристична сфера України характеризується низкою проблем, властивих пострадянським країнам, які сьогодні продовжують реформувати туризм із соціальної сфери у сферу бізнесу. Причому це не тільки проблеми якості туристичних послуг та туристичної інфраструктури, про що давно і неодноразово відзначалося у багатьох публікаціях.

Передусім мова йде про те, що ринкові перетворення в Україні стали не тільки потужним імпульсом для розвитку туристичної діяльності, а й негативно позначилися на доступності відпочинку для широких верств населення, що значною мірою загальмувало розвиток внутрішнього ринку. Між тим,

в туризмологічному дискурсі загально визнаним є те, що високий рівень попиту на внутрішній туризм створює сприятливі умови для розвитку міжнародного туризму. Не менш важливі для України соціокультурна та виховна складові внутрішнього туризму, його позитивний вплив на якість національного людського капіталу, економічний розвиток.

Сформульовані у багатьох нормативно-правових актах та інших документах пріоритетні на-

прямки туристичної політики України потребують реальної фінансової підтримки, системності та послідовності дій. Дієвим інструментом реалізації туристичної політики країни на сучасному етапі може стати прийняття Державної цільової програми розвитку туристичної сфери, активізація державно-приватного партнерства, відмова держави від монополії на об'єкти історико-культурної спадщини тощо.

Список літератури

1. Закон України про внесення змін до Закону України «Про туризм» // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 13. — Ст. 180.
2. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/638-2013-%D1%80>.
3. Бедрак Н. О. Адміністративно-правове регулювання туристичною галуззю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Н. О. Бедрак. — К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2010. — 16 с.
4. Біль М. М. Механізм державного управління туристичною галуззю (регіональний аспект): автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. / М. М. Біль. — Л. : Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, 2010. — 19 с.;
5. Біль М. Механізм державного управління туристичною галуззю в Україні [Електронний ресурс] / М. Біль // Державне управління та місцеве самоврядування: збірник наукових праць Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України / за ред. С. М. Серьогіна. — 2009. — № 3. — Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Dums/2009_3/09bmmmtgu.pdf.
6. Василюха Н. В. Регіональна політика як чинник ефективного розвитку ринку туристичних послуг / Н. В. Василюха // Вісн. сумськ. нац. аграр. ун-ту. Серія : «Економіка і менеджмент». — 2011. — Вип. 3. — С. 31–35.
7. Васильців Т. Щодо забезпечення ефективного використання туристичного потенціалу регіонів України після проведення Євро-2012. Аналітична записка / Т. Васильців, Ю. Мігущенко [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/848>.
8. Вишнеvsька О. О. Туристичне країнознавство : підруч. для студ. ВНЗ / О. О. Вишнеvsька, А. Ю. Парфіненко, В. І. Сідоров. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна. — 196 с.
9. Гайдукевич Л. Туристична політика в розширеному Європейському Союзі [Електронний ресурс] / Л. Гайдукевич // Журнал международного права и международных отношений 2008. — № 4. — Режим доступу : <http://evolutio.info/content/view/1453/215>.
10. Друк В. В. Розвиток гірського туризму як складова державної туристичної політики України [Електронний ресурс] / В. В. Друк. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dums/2012_1/12dvvtpu.pdf.
11. Євро-2012 як чинник модернізації регіональних економік [Електронний ресурс] / Регіональний філіал НІСД у м. Львові. — Режим доступу : http://lv.niss.gov.ua/content/articles/files/zbirnyk_euro2012-1bd2d.pdf.
12. Євро-2012: напрямки реалізації нагромадженого потенціалу регіонального розвитку (аналітична доповідь) / за заг. редакцією к.е.н., засл. економіста України Я. Жаліло. — К. : НІСД, 2012. — 46 с.
13. Іляшенко А. Х. Державна політика у сфері туристичних послуг / А. Х. Іляшенко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. — 2010. — № 2. — С. 93–100.
14. Інформація про діяльність щодо реалізації державної туристичної політики у сфері міжнародних відносин [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.tourism.gov.ua/publ.aspx?id=450>.
15. Київський міжнародний туристичний форум. — К. : Державне агентство України з туризму та курортів, 2012. — 23 с.
16. Килин О. В. Державне регулювання туристичної політики / О. В. Килин // Наук. Вісн. Нац. лісотехн. ун-ту України. — 2011. — Вип. 21.15. — С. 199–203.
17. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева — 3-тє вид., переробл. доп. — К. : Альтерпрес, 2005. — 436 с.
18. Михайліченко Г. І. Вектори сучасних трансформацій системи державного регулювання інноваційного розвитку туризму / Г. І. Михайліченко // Інноваційна економіка. — 2012. — №7. — С. 39–45.
19. Парфіненко А. Ю. Сутність поняття «туристична політика держави»: теоретичний аспект / А. Ю. Парфіненко // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. — 2013. — № 1042. — С. 119–124.
20. Смирнов І. Г. Вплив Євро-2012 на туристично-маркетингову політику України / І. Г. Смирнов // Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (9 листопада 2012 року). — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. — С. 96–100.
21. Особливості формування та реалізації туристичної політики держави: міжнародний, національний, регіональний досвід: монографія / кол. авт., за ред. А. Ю. Парфіненка. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. — 280 с.
22. Туристичний імідж регіону: монографія / за ред. А. Ю. Парфіненка. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна. — 315 с.
23. Управление индустрией туризма. Лучший опыт деятельности национальных организаций и агентств по туризму / Дж. Джон Леннон, Хью Смит, Ненси Кокерелл и др. — М. : Изд-во группа ИДТ, 2008. — 272 с.
24. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011 [Electronic resource]. — Way of access : http://www3.weforum.org/docs/WEF_TravelTourismCompetitiveness_Report_2011.pdf.
25. Министерство туризма и курортов Автономной Республики Крым [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://crimea.gov.ua>
26. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.greentour.com.ua/ukrainian/>
27. World Economic Forum [Electronic resource]. — Way of access : <http://www.weforum.org/>
28. Асоціація лідерів турбізнесу України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://altu.com.ua/>
29. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
30. Державне агентство України з туризму та курортів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.tourism.gov.ua/